

Szántó Bíborka

HOL VAN AZ A NAGY-NAGY KÉKSÉG?

- *Fekete Vince: Ahonnan a nagy-nagy kékség*¹ -

Jelentős és nagyon szép gyermekkönyv látott napvilágot 2016-ban a csíkszeredai Bookart Kiadónál. Fekete Vince *Ahonnan a nagy-nagy kékség* című verses regénye Szép Könyv-díjat kapott a 2016-os Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásáron. S ha már e könyvprodukciónak szépségével indítottam, úgy érzem – szokatlan módon – először a könyv formátumáról és illusztrációiról kell szólnom, kijelentve, hogy Csillag István munkáinak a minősége utoléri a mű színvonalát: jól szuggerálják a szemlélőnek azt a benyomást, amelyet a mű átélése keltett a képzőművészen. A szöveghez jól kapcsolódó művészi színvonalú rajzok szöveghez igazodóan ötvözik a líraiságot és az epikumot, hangulatokat és eseménymozzanatokot egyszerre érzékeltetnek. A fejezetek előtt a tartalomra utaló figurális motívumok állnak, a többi könnyed, színes rajz is csupán jelzésszerű, így kellő teret hagy a gyermeki fantáziának, jelképesen fejezve ki, realista ábrázolás nélkül a szövegjelentést. A képzőművész az illusztrációkkal – akár csak a költő a művével – moralizálás nélkül, humorral fordul a gyerekekhez. A könyvoldalak díszítését és tartalmát egységes egészként értelmezi, így azok a gyermeki látásmódhoz közel álló esztétikai élményt nyújtanak a befogadónak. Csillag István nagy fantáziával ragadta meg a mű szereplőit, a barna bundás, kis pelegereket. Különösen vonzó már a könyvborítón a világ tetején üldögélő Cincogósi Elemér, a főhős; vagy az első belső lapon megrajzolt alak egyszerre jelzi a finoman érzelmes líraiságot és a huncut humort. A könyvben mindvégig a formák és a motívumok bravúros redukciójával, az illusztrációk finom színvilágával lep meg a képzőművész. Rendkívül kifejező az is, ahogyan a tizenharmadik fejezetben, ahol visszatekeri az addigi események fonalát a szerző, elmosódnak a színek, motívumok és alakok – akár csak emlékezetünkben a múlt képei.

Rendkívül tudatos az egész könyv megtervezése és megvalósítása. A papírmínőség, a kemény borító, az álló téglalap formátum, a nagyobb

1 Bookart Kiadó, Csíkszereda, 2016.

betűfokozat, a fejezetek elé finom színnel, nagyobb betűmérettel írt összefoglaló is a gyermekbefogadókhoz igazított, emellett olvasást és megértést irányítóak a dőlt betűvel kiemelt, az elbeszélő folyamatot megszakító, betétszerű részek (*A has rigmusa*, *A főnök beszéde* vagy az összefoglaló jellegű rész a tizenharmadik fejezetben). Ugyanakkor dőlt betűvel (vagy idézőjellel) hívja fel – főleg a gyermekek – figyelmét a szerző arra is, ha „ismeretlen” szót használ (pl. *pörszölködött*), vagy átvitt jelentésben használ valamely szót vagy kifejezést („Négy tappancsán, hű *lovain* / (...) / nagy elődök nyomdokain / lépdél hősöm, Cincogósi. / S mikor szilaj *paripái* / »feldobnák a patkót« már”, „*istállók* is voltak ottan, / hol csak autó lakott”, „Szegény pelénk ijedtében / előránjtja *fegyverét*, / bundát borzol, piszeget is, / akárcsak egy hölgyemnyét”), vagy ha fel akarja hívni valamire olvasói figyelmét („Így hát az a javaslatom / hogy egy kisebb kerülővel / (...) tekintsük meg *A várost*.”)

Elmondható, hogy ez a minőségi könyvprodukciónak önmagában is kedvet teremt(het) az olvasáshoz, fejleszti az olvasók esztétikai érzékét, és létezhet olyan gyermekolvasó, akit éppen a megrajzolt figurák, kompozíciók indítanak el az olvasmányélmény kibontásában. Összeségében véve: az *Ahonnán a nagy-nagy kékség* című könyv valóságos könyvművészeti alkotás, amely jelzi a gyermekkönyvkultúra általános megújulását Erdélyben (is).

MŰFAJ ÉS SZERKEZET

Az *Ahonnán a nagy-nagy kékség* című alkotás műfaja verses meseregény. Ezt tudatja is a szerző az olvasóval, hiszen leírja finom-kék betűkkel az indító belső lapon.

A verses regény viszonylag új műfaj a magyar irodalomban, kanonizálódása a 19. század második felére tehető, aztán több mint száz évet szendergett a műfaj, míg a 20. század második felében a kortárs alkotók felelevenítették, újraértelmezték, és a jelenkori irodalom egyik meghatározó művészi kifejezési módjává avatták. A 19. században Gyulai Pál² használta először ezt a műszót, verses regénynek nevezve Byron elbeszélő alkotásait. Első verses regénynek a magyar irodalomban Arany János *Bolond Istók* című művét tekinthetjük, majd ugyancsak ő

2 Vö. Gyulai Pál: *Kritikai Dolgozatok 1854–1861*, Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1908, 100.

írta meg a *Rőzsa és Ibolyát*, és ez utóbbival megszületett irodalmunkban is a verses meseregény.

A *verses regény*, ez a líra és az epika közötti átmeneti műfaj már a megszületésekor összetettebb világkép, bonyolultabb érzések kifejezésére adott lehetőséget, és ez nem változott a mai napig sem. A *verses meseregény* pedig a mese és a regény jellemzőinek a vegyítésével még sajátosabb világszemléletet, hősfelfogást, téridő-érvényesülést enged kifejezésre juttatni. Lovász Andrea szerint a meseregényben „a mesei alapszituáció megoldása egyre több közbeékelte próbatétel (kaland, akadály stb.) után következik be, a kitágított téridővel pedig olyan, eddig kanonizálatlan mesei/mesés elemek, mozzanatok bekövetkeztét is képes integrálni a mese szövege (és világa), amelyek túlmutatnak a katalogizált mesei kelléktár (...) toposzain”.³ És ez így van Fekete Vincénél is, aki explicit módon is jelzi, hogy „igaz mesét” ír.

Az *Ahonnán a nagy-nagy kékség* című alkotás így a verses meseregénynél is összetettebb műfajú, és ezt a másik alcímből is – *Cincogósi Elemér viszontagságai* – kiolvashatjuk. A *viszontagságai* szó a *kalandjai* szinonimájaként értelmezhető, így tehát kalandregénynek is nevezhető ez a mű, amely a mesékből meríti a fantasztikumát úgy, hogy a reálisan megtörténhető eseményeket folyamatosan csodás elemek szövik át. Már az a fantasztikum világába tartozik, hogy a hősök, a „mindenféle kisállatok/de főként a pelegerek” tulajdonképpen állatbőrbe bújtatott (gyermek) emberalakok, és emberekhez hasonló módon cselekszenek. Maga a szerző – csak úgy zárójelben – ezt írja a második fejezetben, mikor mesei helyszínre, az Álomerdőbe viszi az olvasóját: „Mese ez már, nem való, / megtörténhet szinte minden, / vágtazzhat itt hintaló, / banyazápor kerekedhet, / derült égből pottyánó, / és a vénasszonyok között / királylány is hullhat, ó! / Fák nyúlhatnak fel a fénybe, / vagy le a föld gyomrába, / s csakis édes lehet alatt / a gyökerek fogsága.” De ugyanebben, a mesés helyszínt megrajzoló fejezetben indítja el hősét, a reálisan leírt, bojtos farkú, nagy szemű, kerek fülű és barna bundájú Cincogósi Elemért „a nagy kalandra” is, hogy megkeresse Teringettét.

Az *Ahonnán a nagy-nagy kékség* című műben a szerkezet sok hasonlóságot mutat a kalandregények egyik fő típusával, a próbatételes kalandregénnyel. A főhős itt is – mint Fő Templom Egere – kiszakad

3 Lovász Andrea: *A meseregény kora*. 2002, <http://korunk.org/?q=node/7016> (utolsó megtekintés: 2017. február 4.)

környezetéből, mert hét szűk esztendő után megunja a „csak-azért-is” helyben maradást, helytállást, és hátrahagyva „templomot meg iskolát”, és kezébe véve sorsát világgá indul, különböző kalandokat él át, majd megálmodott és kiszabadított szerelmével, Laurával együtt révbe, Teringettére jut. Időközben azonban, mint a jó pikareszk regényekben, sok-sok „rész-révbe-érkezés” is történik, hiszen Cincogósi Elemér először kiköt egy kamrában, majd egy elhagyatott odúban, ahol egy hú barátira, Pele Ágostonra lel, patkánycapat hálójába keveredik, hal gyomrába kerül (mint Jónás), szigetre vetődik (mint Robinson), alászáll a Csokivulkán mélyébe (mint Dante hőse a pokolba), és kiköt ernyőjével Tordon Borzon várfokánál is.

És itt meg kell állnunk egy pillanatra az egyik kalandos helyszínnek, Cingapúr szigetének a bemutatásánál, mert: „Hű, de milyen sziget volt ez!”. Tényleg ámulhat-bámulhat a gyermekolvasó itt, akárcsak a mű hősei tették, mert a hegyükkel az eget súroló, „rettenetes” magas fákról „szaloncukrok, szopókák, meg színes nyalókák”, illetve gumicukorindák lógnak, marcipánt, dobostortagombát lehet gyűjteni, vattacukorültetvényeket és mézeskalács-házikókat lehet látni, amelyeken Milka-bocik legelik a mazsolát, csokipatakból lehet inni, habcsókocskák s Rigó Jancsik kergetőznek az égen, és cukormázjegen csicsonkáznak a pajkos szelek. Van itt tehát minden, amit a kicsik elképzélhetnek, s a gyermekszájak – a felnőttek tiltása ellenére is – ízlelgetni szeretnek.

A kalandok sorozata tizennégy részben esik meg a műben, ezeket az író a hősök és a stílus kedvéért cineknek és nem színeknek nevezi, a cineket pedig az *Ajánlás* és az *Előhang* vezeti be, és az *Utóhang* zárja.

A bevezető részekkel, valamint a zárással még tovább bonyolódik az alkotás műfajisága, hiszen az *Ajánlás*ban a szerző megszólítja az olvasóit, röviden jellemzi a művét („Ajánlom versem, énekem / kicsiknek és nagyoknak, / főként nektek kis pajtások, / kik szerettek, azoknak, / külcsínt, rímet, belbecset”), megnevezi a tárgyát, az *Előhang*ban pedig a múzsához fohászodik, tőle kér, „invokál” segítséget játékos és humoros műve megírásához: „Édes Múzsám – ugye lehet? –, / Teringette ősi honán / vezesd kezemben a szelet, / jókedvűn csacsogj, mórrikálj!” Mindezzel a „nagyok” számára egyértelművé válik, hogy még egy műfajra alludál az író, hiszen a fenti kellékekkel megidézi az eposzt is. És nemcsak ezekkel, hanem a továbbiakban olyan elemekkel is, mint az ádáz harcok, a kemény tusák, a vitéz had, a

„hősies ellenállás”, a „Fennvaló beavatkozása” emlegetésével, sőt a cselekmény megállítással és a különböző beszédek (*A has rigmusa*, *A főnök beszéde*) közbeszövésével is a hőskölteményre utal.

Azt sem mulaszthatjuk el, hogy szóljunk arról: Fekete Vince hisz a számmisztikában, abban, hogy a számok bizonyos (isteni) bölcsesség kifejezői. A számmisztika-tudatosság jegyében szerkesztette például a *Piros autó lábnyomai a hóban* című kötetét (hét ciklusból áll, plusz az *Elejéből* és a *Végéből*), és a legutóbbi, haikukat tartalmazó *Szélhárfa* című könyvét⁴ is a misztikus-szagrális értelmű számrendszer alapján állította össze, hiszen alakulásában – mint Danténál – a hármas játszik döntő szerepet (99+1 haiku). Az *Ahonnán a nagy-nagy kékség* című kötetet a hetes szám uralja, ugyanis kétszer hét, azaz tizennégy cinből áll. A teremtés rejtélyeit jelképező hetes a számmisztika szerint az egyik legbűvösebb szám, nem véletlen tehát, hogy a Bibliában is olyan sokszor szerepel (Isten hét nap alatt teremtette a világot, hét halálos bűn van, hét évente életünk új mederbe lép stb.), és az sem, hogy Fekete Vincénél is gyakran megtaláljuk.

MILYEN ELŐDÖK NYOMDOKAIN LÉPKED AZ ÍRÓ?

Fekete Vince bevallotta a „nagy elődök” nyomdokait követi: „Négy tappancsán, hű *lovain* / – nem új sztori, régi, ósdi –, / nagy elődök nyomdokain / lépdél hősöm, Cincogósi.” Melyek azok a művek, amelyek nyomdokain az író elindul? A könyv két mottója két ismert erdélyi gyermekirodalmi alkotásból idéz. Az egyik – a tematika és a hősök okán – Bajor Andornak *A bátor egér viszontagságai* című művéből, a másik – a műfaj miatt – Veress Zoltán verses meséjéből, a *Rongy Elek, a példakép* címűből. De nemcsak az idézett alkotásokat, hanem Veress Zoltán többi verses meséjét is – a *Tóbiás és Kelement*, az *Irgum-Burgum Benedeket*, a *Pinduri, a kis csurit* – a követett „elődök” közé sorolhatjuk, hiszen Fekete Vince műve sok rokonságot mutat ezekkel a rendkívül szellemes és humoros művekkel, amelyek a rendszerváltás előtt több nemzedéknek a mindennapjait tették vidámbbá. Rokon a két alkotó abban is, hogy műveikkel egyszerre szólítják meg a felnőtt és gyermek olvasókat. Erről Veress Zoltán így vall: „*Rongy Elek, a példakép* című mesémben nagyon is tudatosan vittem

4 Gutenberg Kiadó, Csíkszereda, 2016. Láng Orsolya illusztrációival.

bele egy második szólamot, amely a felnőtteknek szól, miközben az első, a gyermekeknek szóló, csak azt mondja el, mi mindent tesz egy nyamvadt kismalac annak érdekében, hogy disznófőcsajt legyen belőle.⁵ Fekete Vince pedig az előbbieken idézett módon ajánlja művét „kicsiknek” és „nagyoknak”.

A mottókban kiemelt idézetek mellett számtalan más transztextuális megoldással is találkozunk Fekete Vince verses meseregényében. A műfaj révén az irodalomtörténeti hagyományhoz kapcsolódik, a mottók által Bajor Andorhoz és Veress Zoltánhoz, ám ezeken kívül is rengeteg utalást, rájátszást, parafrázist találunk a műben, ami fokozza az alkotás sajátos humorát és iróniáját. Ezek közül kiemeljük az egyik legnagyobb elődre, a Dantéra történő utalást, hiszen eléggé szokatlannak tűnhet az *Isteni színjáték* poklának a megidézése egy gyermekirodalmi alkotásban. Pedig a tizenegyedik cínben ez történik: a szerző a közös előismeretekre (is) építve („mint amilyen Dante apó / pokla, amint jól tudjuk”) a Csokivulkán keskenyedő tölcsérét ugyanúgy körökbe, gyűrűkbe és bugyrokba szerveződve mutatja be, mint ahogy azt Danténál megismertük („melyet egyre kisebb körök / fognak legott gyűrűbe, / s minden körben súlyosabb bűn / büntetésének ügye.”). S hogy az olvasónak segítsen a mű felidézésében, vagy hogy azokat is beavassa, akik (még) nem ismer(het)ik az *Isteni színjátékot*, hozzáteszi: „Hitetlenek, eretnekek / vannak nála szép számmal, / rablók, királyok és csalók, / s gyilkosok egy hodállal.” De mindjárt azonnal a kétféle mélység közötti különbségek is kiderülnek, a Csokivulkán köreiben ugyanis „gyermekszabásúak” a bűnhődők, a második körben például ezek: „A második körben, ahogy / ereszkednek lefelé, / szemük elé újabb látvány / most azokat tereli, / azokat, kik kényeztetett / »királylányok, s királyfik«, / durcáskodni szerettek fent, / s ez itt rögtön kitetszik, / ahogy mosolyt gyakorolnak, / napkeltétől estelig, / (...) sárkányok is szerepelnek, / olyanok, hogy hét fejük, / némaságban állnak-ülnek, / így tengetik életük; / az a farkas, aki egyszer / bekapta a nagymamát, / s Piroskát is felzabálta, / meg egy bő kosár kaját, / barátkozni tanul végig / az embernek fiával, / Piroskákkal, nagymamákkal, / de főképp a vadással.”

5 Bandi András: *Távinterjú Veress Zoltánnal – múltról, jelenről és jövőről* 1–3. Hetedhétáthár, <http://hetedhethatar.hu/hethatar/?p=5709> (utolsó megtekintés: 2018. március 8.)

*BESZÉDMÓDOK, NYELVI REGISZTEREK,
HANGZÁS ÉS KÉPALKOTÁS*

Izgalmas nyomon követni, hogy a meseregényben az egyes beszédmódok miként osztoznak meg az alkotó és a lehetséges befogadók között.⁶ Az író a szövegvilágba épít egy gyerekbefogadót, akinek közvetlenül mesél, s akit többször meg is szólít, ugyanakkor megkonstruálja a mű tényleges gyermek és felnőtt olvasóit is. Érdekes megfigyelni, miként él a szerző az előzetes tudás „fegyverzetével” a felnőtt olvasókra számítva, illetve hogyan próbál lemondani róla a gyerekbefogadó lehetséges elvárásainak minél teljesebb megközelítése érdekében. A felnőtt olvasótól elvárja, hogy járatos legyen szinte a teljes irodalomtörténeti hagyományban, hiszen Veress Zoltán, Bajor Andor és Dante mellett több más írot és műfajt is megidéz, mint például Vörösmartyt, Babitsot, Reményik Sándort, Lázár Ervint, Weöres Sándort, Defoe-t, Homéroszt vagy a haláltáncot, a görög mítoszokat, a *Bibliát* és a keresztény imákat („Magasságos, Nagy Fennvaló / most segíts meg engemet”) stb. A többféle befogadó mellett az alkotásban többféle szerzővel is találkozunk. A fő szerzőtől – a mindentudó krónikás elbeszélőtől – a műben elkülönül az úgynevezett „teremtett szerző”,⁷ akinek a megnyilvánulásai mintegy értelmezik az elbeszélt történetet, gyakran zárójellel, illetve gondolatjellel különülve el a főszövegtől. A „teremtett szerző” szólal meg két gondolatjel között az *Ajánlásban*, mikor az elbeszélő száján kifut a „belbecs” szó (– *hogy régiesen mondjam* –), ő osztja meg gondolatait zárójelben a szövegvilágba épített gyerekbefogadóval az *Előhangban*: „(És itt gyorsan elmesélem, / hegyeztétek fületek!, / miként is kell pelegérem, / hogy kell elképzelnetek”); ez a szerző szólal meg a második cinben is: egyszer, amikor – az előbbieken már idézett részben – elmondja a szövegbe épített hallgatóinak, hogy olyan mesét ír, amelyben minden megtörténhet; máskor meg – ugyancsak zárójelben – minősíti Tordon Borzon viselkedését lányával, Laurával szemben: „(Hallatlan, jaj, ez a szigor, / és az ilyen apukák!)”, „(Még ha álom is az egész, / fura álom, és iszony...)”; ő beszél, amikor az ötödik cinben jellemzi a patkánycsapat

6 Vö. Gombos Katalin: A gyereklióra reneszánsza. *Iskolakultúra*, 2007/5. 42–58. http://epa.oszk.hu/00000/00011/00115/pdf/iskolakultura_EPA00011_2007_05_042-058.pdf (utolsó megtekintés: 2017. február 4.)

7 Vö. Szegedy-Maszák Mihály: *Az irodalmi mű alaktani hatásmélettéről*. In uő: *„Minta a szönyegen”*. Balassi Kiadó, Budapest, 1995.

farhamba ült járgányát: „(hű, be kehes paripa!)”; ez a szerző javítja ki az elbeszélőt, aki azt állítja, hogy Cincogósiék „éppen száz órája” kaparják a lyukat éles fogukkal, hogy kimeneküljenek a hal gyomrából: „(az is lehet, százhárom)” (órája), mondja stb.

A meseregényben egyszerre érvényesül a felnőtt világlátása és a gyermekség gyerek-nézőpontból való ábrázolása. Az író a gyerektudat világkonstruáló mechanizmusait tökéletesen rekonstruálja a műben: a gyerek szemszögéből mutatja be például a Csokivulkán mélyében bűnhődők vétkeit (nem ették meg a spenótot, kényeskedtek, nem mostak fogat, nem mosakodtak, nem köszöntek rendesen, nem hallgatták meg a mobilon érkező utasításokat stb.). A kicsik nézőpontja jelenítődik meg a gyereknyelv imitációja által is, amikor olyan szavakat használ, mint „csikizni”, „a hold felkelik”, „zshuhupsz” stb.

Az író hihetetlen könnyedséggel alkalmazza a merőben különböző nyelvi regisztereket, a legeltérőbb nyelvi rétegeket, s mindezt tökéletes ritmussal és változatos rímelési technikával valósítja meg. Az viszont egyértelmű, hogy bármilyen is a műben a diskurzus, meghatározó jellemzője az esztétikai irányultság, amely nem tesz különbséget felnőtteknek és gyerekeknek szánt irodalom között.

A költő nemcsak tematikailag újít, hanem feltöri a nyelvi tabukat is: művében a hétköznapi beszéd, a nyelvjárás, az ifjúsági és diáknyelv szókincse, fordulatai és az archaizmusok (pl. csizió, igealakok elbeszélő múltban) teljes természetességgel simulnak bele az irodalmi nyelvbe. A már a kisgyerekek által játékoságból és tréfálkozásból használt zsargonra („*egérsargonra*”), az erre jellemző szócsonkító tendenciára és játszói szóképzésre a legjobb példákat *A főnök beszéde* című részből hozhatjuk (a patkányfőnök beszédéről van szó, amikor Cincogósiék a patkánycsapat hálójába keverednek): „*Figyuzzatok! Kinek lököm / ingyen én itt a sztorit? / Szedd össze magadat, haver, / mert a nadrágszj szorít! / Jól megjegyezd, nem felejték, / főképp azt, hogy, kik azok, / akik nekem barátaim, / s kik közöttük a skacok, / akik nem hápognak némán, / s nem húznak nyúlmokaszint, / hogyha bekrepál egy dolog, / s tudják, mi a pofaszint. / Én cincogok nektek, Osi, / szedd össze hát magadat, / olyant fogunk kaszálni, / hogy eldobod az agyadat! / Rántsd össze hát magad, haver, / szemet, fület kinyitni, / oltári kemény meló lesz, / és aztán: fifti-fifti!*”⁸ De a szerzői elbeszélésben is gyakran találkozunk ilyen

8 Az idézett részlet dőlt betűvel van szedve az eredeti szövegben is.

zsargonszavakkal, mint *szajré, szakik, guru, járgány, szufla, cuki, lelépett, lelécel, elpatkolt, szpicsele, bizti* stb.

A „hogyan lehet elmondani” legalább olyan fontos e művel kapcsolatban, mint maga a történet. Van eset, hogy olyannyira játékos a nyelvhasználat, hogy nem is a szavak jelentése, hanem pusztán nyelvi hangzása a fontos, máskor új szavak, szókapcsolatok születnek a költő tollán (misegér, „ágas hon”, pele-lak, pelegér, him-hámoz, egérfáját, cincinogott). Nyelvi játékos a műben a névadás is, beszélő neve van ugyanis a legtöbb szereplőnek, így Cincogósi Elemérnek, Pele Ágostonnak, Tordon Borzonak („Tordon Borzon – borz hát, mi más? –”), az Apró nevű patkánynak, de Oszkárnak, a patkányfőnöknek a neve is hangulatot sugall. Van, amikor alulstilizált, köznyelvi szavakat választ a szerző, sőt az enyhe szitkozódástól sem riad vissza: *felzabálta, landolnak*, „verte vissza kenterben”, „Hinnie azt a...”. Szemléletes, az újdonság erejével ható az állandó kifejezések új kontextusba helyezése, megújítása is: „mint egy ágyú, olyant szólt”, „csak irháját vivé el”, „hangja, akár a mennydörgő istencsapás”, „szárguldoznak, mint a szélvész”, „hősünk sem evett meszet”, „derült égből hashajtó”, „feldobta a halpatkót”. A költő a műben a modern, technicizált világ valóság-elemeit is megjeleníti: az ötödik cínben például a pelegerek szemével írja le a meghibásodott IFÁ-t, ezt a „*mozgó börtönt*”, illetve a patkányhordát elijesztő, rettentő zajjal működő, lángot, csóvát, szikrát szóró Vasszörnyeteget, a Víztisztító állomást, máshol a mobiltelefont is emlegeti. Fekete Vince a grammatikával is játszik, sokszor meredek a szórend, sok a csavarás és a lelemény a mondatok szerkesztésében: „És amikor az egerek, / már-már vesztek a reményt, / hal érkezett fel a mélyből, / és mint egy nagy süteményt, / bekapta, nagy száját tátva, / szőröstől és csajkástul, / a két riadt pelegeret / egyetlen harapásbul.”; „De hogy itt, e havas csúcson / Gazda vajon ki lehet, / itt, a világ legtetején, / hol kietlen, vad szelek, / s nemcsak szelek, bőszi orkánok, / istenverte viharok / zúdítanak a lakókra / jeget, esőt és fagyot?”

Azt is érdekes megfigyelni, hogy a költő miként kívánja megragadni poétikai eljárásokkal – ritmus- és rímvilágával, hangzás- és szójátékaival, szokatlan társítású költői képeivel, ellentétekre és ismétlődésre épülő alakzataival – a gyermeki gondolkodást és érzékelést. A költő keresztirányban összecsendülő felező nyolcásaival és kétütemű heteseivel olyan dallamot teremt, amely által már első olvasásra „fülbe-

másznak” a sorok. A következő sorokban például az ütemhangsúlyos lüktetés, a gondolatrítmus, a kettős, sőt hármas rímek, valamint a nyelvjárási szójátékok hatása figyelemre méltó: „S ami benne kimondottan, / mondhatom, hogy érdekes: / nem csak magot, rügyet eszik, / sajtot, lisztet, pépet es; / nem csak zsenge hajtásokkal, / bükkmakkal él s dióval, / hanem – akár egereink – / az összes földi jóval. / Feltéve, ha van mit enni, / gazdag kamra, telt hombár, / vagy egy padlás, hol meglenni – / s félre bú, baj és gond már.”

A modern alkotók ma már tudatában vannak annak, hogy a költő képi látásmódja sok vonatkozásban rokon a gyermeki világlátással, és ebből fakadóan a valóság feletti, álomszerű fantáziajátékot könnyen értik a gyermekolvasók. Nem furcsa tehát nekik ebben a műben sem, hogy a rákok a felhőkből csinos holmit horgolnak, kedvet stoppolnak, máskor meg hull az égből az álom permete. Vagy nem lepi meg őket a hal belső szerveinek a Babitséhoz hasonló naturalisztikus és mégis költői leírása: „Volt ott minden, ami / belül minden halban érdekes, / egy nagy vörös dobogó gép, / ami tán a szív lehet, / aztán odébb máj és vese, / belek hosszan és erek, / és a halnak bendőjében / megpihenni nagy terek. / Olyan óriás hodályok / rejtöztek ott legbelül, / beletelne fél napba is, / míg valaki kikerül. / Bíborvörös oszlopok közt / pompáztak mind a »szobák«, / széles mennyezetek alatt / hófehérszín boronák; / nagy fürtökben lógott alá / minden, mit a hal lenyelt”. Rendkívül érdekes az is, ahogyan a költő megfoghatóvá teszi a gyermek nagyon is elvont szerelemről való álmodozását. Cincogósi Elemér egy konkrét álomban látja meg az Álomerdőt, s benne Tordon Borzon kastélyának urát meg a lányát, Laurát, és hű maradva álmához, sikerül is beteljesítenie azt: „kiabálva / mesélte el Elinek, / hogy ők innen el nem mennek, / míg a lányt nem leli meg // (...) // Nosza, beugrott most Eli / pont az első toronyba, / ahol kicsi Laurácska / volt a palota foglya, / és ahogyan odaugrott / rögvest arcon csókolta, / rögtön ölébe is kapta / s máris az utat róttá, / gyorsan vissza, az ernyőhöz / vitte kincsét, Laurát”.

A CÍM ÉS A REJTETT „INTÉSEK”

A régebbi gyermekirodalom nagyon is naivnak látta a gyermeket, úgy gondolta, a felnőtteknek a tanítás gesztusával le kell hajolnia hozzá, ezért túlságosan „szájba rágósan”, didaktikusan viszonyult a kicsikhez. Ma sokkal öntörvényűbbnek látják és ábrázolják a gyermeket az

alkotók, bíznak fantáziájában, és abban, hogy képes a rejtettebb jelentések intuitív megérzésére-megértésére. Fekete Vince meséjében is ilyen finoman áttételes a nagy-nagy kékség – az otthon, a szülőföld – utáni sóvárgás, az iránta való, Lázár Ervinre is utaló szeretet, a „döm-dödöm” kifejezése: „– Nézd csak, figyu, a távolban, / jó, jó messze, mi látszik, / az a sötét, az a kékség, / ami ide szikrázik, / nos, barátom, találd ki, hogy / mi, mert meg én nem mondom, / tedd ide a füled gyorsan, / mitől ver így: domodomdom? / Mert ami ott az a kékség, / az a táj, nos, nem egyéb, / Teringette vidéke az, / hová el kén’ jutni még.” Ehhez kapcsolódóan szívet dobogtató a Teringette felé mutogató hegyek, erdőségek, „hegyhátok”, hegycsúcsok, mély völgyek és a Terembura patak bemutatása, valamint a hazaérkezés, a rokonokkal való találkozás természetes örömeinek a kifejezése is: „Teringettén szép csendesen / leszállott az este már, / óvatosan a nyomában / érkezett egy csendes ár, / csendes árral jött egy »hajó«, / toldott-foldott nagy ernyő, / kosarából a négy hősünk / nehézkesen eléjő, / (...) / az erdő fái közül / sok rokon előkerül, / örvendeznek, ölelgetik, / mindenüket csókolják”. Ugyanilyen finoman lírai a műben a könyv, a meseolvasás lebegtető, távolba röpitő, léleknyugtató és erőt nyújtó hatásának az érzékeltetése: „Teringettén szép csendesen / leszállhat az este már, / óvatosan a nyomában / érkezhet egy csendes ár, / melynek szárnyán ellebegnek / valahová messzire, / hol a többi mesehős van – / a raktáron télire. / S mikor jönnek hideg esték, / s pattog a tölgy-konvektor, / polcra nyúlunk, s erőt gyűjtünk / a »Kedvencek« könyvekből. / Vagy ha éppen nyár van, tavasz, / zölden susog kint a fű, / hasra fekszünk hőseinkkel, s elröpítlek: int a mű...”

Még sok, itt ki nem bontott értéke van az *Ahonnán a nagy-nagy kékség* című verses meseregénynek. Ilyen például a narratív, leíró és párbeszédes részek mesteri váltakoztatása azzal a céllal, hogy az elbeszélő fenntartsa főleg a gyermekolvasók figyelmét. Vagy további népmesei vonatkozások felfedezése a műben. A szórakoztató történet és a magával ragadó cselekmény mellett az ezekkel való bíbelődést is ajánlom kicsiknek és nagyoknak egyaránt.

Csendes estéken. Vagy máskor.

Mindenkor.